

90-річчя Інформаційно-бібліотечної ради НАН України

8 жовтня 2019 р. в рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху» відбулося засідання секції академічних бібліотек «90-річчя Інформаційно-бібліотечної ради НАН України». У заході взяли участь понад 30 представників бібліотек – учені, спеціалісти, бібліотекарі наукових установ НАН України, Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН, Національної наукової медичної бібліотеки України МОЗ України, Державної науково-технічної бібліотеки України МОН України, Інституту програмних систем НАН України. Доповідачі у своїх виступах зосередилися на основних напрямках роботи інформаційно-бібліотечних рад, методичних відділів галузевих бібліотек академії наук України. Тема доповідей секційного засідання була обрана не випадково, адже саме у жовтні цього року Інформаційно-бібліотечна рада (ІБР) НАН України відзначила 90-річчя від дня свого заснування.

Відкрив засідання секції голова Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, почесний генеральний директор НБУВ, радник Президії НАН України, академік НАН України **О. С. Онищенко** виступом «Інформаційно-бібліотечні ради як інтегратори інформаційних ресурсів». Доповідач відзначив важливість бібліотек наукових установ НАН України у сучасних умовах, наголосив на значенні рад у їхній роботі, зокрема, у формуванні інформаційного ресурсу для наукової спільноти України. Справа у тому, що не тільки національні бібліотеки, а й бібліотеки мережі наукових установ НАН України виступають збирачами інформаційних ресурсів на різних носіях. На переконання О. С. Онищенка, для поліпшення роботи академічних бібліотек необхідне об'єднання їхніх зусиль за такими напрямками: посилення обміну виданнями між книгозбірнями; відображення повної інформації про роботу академічних бібліотек на сайтах установ; активізація звітності про роботу бібліотек на засіданнях вчених рад установ; координація бібліотечної роботи з ученими секретарями, головами ІБР, її підпорядкування тематичним науковим дослідженням установ; збереження та нарощування обсягів особових бібліотек учених, їхніх архівних матеріалів, інформації та інтерв'ю з ними як унікальних свідчень формування та фіксації історії наукових досягнень країни; створення об'єднаного інформаційного ресурсу всіх видів документів як на матеріальних, так і електронних носіях.

У доповіді відповідального секретаря ІБР НАН України, кандидата історичних наук **Г. І. Солоїденко** «Про роль Інформаційно-бібліотечної ради у становленні і розвитку бібліотек наукових установ НАН України» йшлося про основні історичні етапи становлення і розвитку ІБР. За роки існування ІБР неодноразово змінювалася її назва (з 1929 р. – Бібліотечна комісія, згодом – Бібліотечна рада, у 1949–1964 рр. – Бібліотечна комісія, в 1964–1990 рр. – Бібліотечна рада, з 1990-го – Інформаційно-бібліотечна рада НАН України), постійно розширювалися її функції, але головним завданням, наголосила доповідачка, залишалася координація роботи зі створення документно-інформаційної бази для забезпечення наукових досліджень Академії наук. Відзначалося, що ІБР НАН України як постійно діючий дорадчий консультативний орган при Національній академії наук НАН України організовує й координує діяльність мережі академічних бібліотек. Базовою організацією та науково-методичним центром для бібліотек наукових установ НАН України, фактично з перших років існування Ради, стала Всенародна бібліотека України (нині Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського).

Бібліотечна комісія була заснована 22 жовтня 1929 р. за

ініціативою директора Всенародної бібліотеки України С. Пестернака. Її проект обговорювався на чотирьох засіданнях Президії ВУАН. З перших днів свого існування Бібліотечна комісія підпорядковувалася Президії і звітувала перед нею. На Комісію покладалося загальне керівництво, координація діяльності, регулювання книгокористування, підготовка інструкцій, правил для роботи бібліотек мережі, а також здійснення контролю, комплексних перевірок їх діяльності з метою покращення усіх напрямів роботи на основі поглибленого аналізу та надання консультативно-методичної допомоги.

На завершення **Г. І. Солоїденко** наголосила, що на всіх етапах бібліотечного будівництва в НАН України завдяки заінтересованому, відповідальному, творчому ставленню учених-членів бібліотечних комісій і рад до розв'язання нагальних проблем досягався позитивний результат.

Завідувачка бібліотеки Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України **В. В. Редіна** розповіла присутнім про найцікавіші сторінки історії бібліотеки (заснована у 1959 р.), охарактеризувала діяльність Інформаційно-бібліотечної ради Інституту. З перших днів свого існування ІБР Інституту на своїх засіданнях розглядала питання: комплектування профільною літературою усіх напрямів наукової діяльності, отримання літератури з усіх провідних країн світу, замовлення видань за тематичними планами. Нині ІБР Інституту біохімії складається із голови та семи членів, які постійно співпрацюють із бібліотекарями. Останніми роками в полі зору Ради перебували – паралельне ведення традиційного і електронного каталогів (2017 р.), неможливість надсилання обов'язкового примірника установам згідно із законодавством України, якщо тираж менше 5 примірників (2018 р.), необхідність виділення окремих розділів бібліотечного фонду, з якими працюють науковці установи згідно із затвердженими науковими темами на 2019 р., тощо.

У презентації заступника завідувача відділу Інституту програмних систем НАН України, кандидата фізико-математичних наук, старшого наукового співробітника **В. А. Резніченка** «Статистика використання наукової електронної бібліотеки періодичних видань НАН України» йшлося про електронну бібліотеку періодичних видань НАН України (NASPLIB), яка створена в Інституті програмних систем НАН України у рамках виконання Програми інформатизації НАН України. Доповідач акцентував увагу слухачів на питаннях статистики використання електронної бібліотеки, яка виставлена на сайті НБУВ (<http://dspace.nbuv.gov.ua/>), але підтримка і супровід виконується Інститутом програмних систем. **В. А. Резніченко** детально охарактеризував бібліотеку відкритого доступу NASPLIB – репозиторій повнотекстових статей академічних періодичних видань (484 журнали у 2019 р.) у форматі pdf, яка створена з використанням програмного забезпечення DSpace; її пошукові можливості; індексування.

Методичну діяльність мережі сільськогосподарських бібліотек НААН розкрила у своєму виступі старший науковий співробітник Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки (ННСГБ) НААН, кандидат історичних наук **Г. С. Щиголь**. Вона охарактеризувала бібліотечно-інформаційний потенціал аграрної сфери. На початок 2019 р. мережа сільськогосподарських бібліотек України налічувала 208 книгозбірень, із них 90 бібліотек науково-дослідних установ (у т. ч. 49 дослідних станцій), 118 бібліотек галузевих освітніх закладів. **Г. С. Щиголь** розповіла про організацію спільними зусиллями ННСГБ та Інституту післядипломної освіти Національного університету біоресурсів і природокористування України постійнодіючих дво-

тижневих курсів підвищення кваліфікації для працівників сільськогосподарських бібліотек. Курси є безкоштовними і орієнтованими, у першу чергу, на молодих та з різним досвідом роботи бібліотекарів. Вони дають змогу ознайомитися з новими державними стандартами, правилами, технологічними змінами в опрацюванні літератури, особливо е-видань.

Підвищений інтерес викликав виступ «Сучасні тенденції розвитку медичних бібліотек України» завідувачки науково-методичним відділом Національної наукової медичної бібліотеки України **С. М. Науменко**. Доповідачка розповіла присутнім історію заснування мережі медичних бібліотек, яка розпочинає свій відлік з 1929 р. – створення Української державної медичної бібліотеки. У 1938 р. формування мережі було завершено, вона на той час нараховувала 178 бібліотек та 600 бібліотечних пунктів. У квітні 1960 р. було створено Республіканську науково-методичну бібліотечну комісію при Вченій медичній раді МОЗ УРСР, до складу якої увійшли керівники наукових медичних бібліотек, науковці, спеціалісти з різних галузей медицини. Упродовж багатьох років у мережі медичних бібліотек України працювало три школи передового досвіду на базі Івано-Франківської, Кіровоградської та Рівненської обласних наукових медичних бібліотек, де щороку підвищували свої професійні знання 200–250 працівників. Наразі бібліотечно-інформаційне забезпечення медичних працівників України здійснюють: Національна наукова медична бібліотека України, обласні наукові медичні бібліотеки. Навчальні та науково-дослідницькі процеси вишів сьогодні інформаційно забезпечують наукові бібліотеки 17 медичних університетів, 81 коледжу, 34 медичних науково-дослідних інститутів та понад 300 лікарняних бібліотек.

Про підвищення кваліфікації працівників мережі науково-технічних бібліотек України говорила завідувачка відділу Державної науково-технічної бібліотеки України (ДНТБУ) **Г. М. Височина**. Вона коротко зупинилася на історії створення ДНТБУ, на роботі науково-методичного відділу, одним із основних завдань якого є підвищення кваліфікації працівників науково-технічних бібліотек країни. Вся діяльність підрозділу будується на основі «Календарного плану заходів підвищення кваліфікації». План заходів формується заздалегідь, протягом року, потім він розглядається та уточнюється на Дні фахівця і виноситься на розгляд вченої ради ДНТБУ. Після затвердження його директором документ виставляється на сайті Бібліотеки. Тематика методичних заходів органічно пов'язана з основними бібліотечними технологічними процесами: комплектуванням, аналітико-синтетичним опрацюванням видань, збереженням і використанням фондів, з актуальними питаннями інноваційної діяльності бібліотек. Г. М. Височина детально охарактеризувала щорічний план методичних занять. Він включає п'ять навчально-методичних семінарів, три практичних заняття, одну школу передового досвіду, один день фахівця, на які запрошуються не лише працівники науково-технічних бібліотек, а й провідні фахівці з інших бібліотек України.

Учасники секційного засідання активно долучалися до обговорення питань, що порушувалися у доповідях. Більшість присутніх підтримала пропозицію активізувати співпрацю не тільки між національними та державними бібліотеками України, а й між книгозбірнями їхніх мереж.

Олена Полякова,
головний бібліотекар НБУВ

Наукові бібліотеки у цифрову епоху: діяльність, управління, взаємодія

9 жовтня 2019 р. у рамках Міжнародної наукової конференції «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні тенденції у цифрову епоху» відбулося засідання секції «Наукові бібліотеки у цифрову епоху: діяльність, управління, взаємодія». У її роботі взяли участь учені та спеціалісти українських і зарубіжних бібліотек, наукових установ, зокрема Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної бібліотеки Білорусі, Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого, Національної бібліотеки України для дітей, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України», Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Національної академії внутрішніх справ, Київського університету імені Бориса Грінченка, Харківської державної академії культури, Національного університету «Львівська Політехніка», Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет», Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя та ін. Загалом було заявлено 45 доповідей.

Значну увагу учасники засідання приділили ключовій темі – інноваційним напрямкам діяльності наукової бібліотеки у цифрову епоху: створення і функціонування творчих лабораторій віртуальної реальності (на прикладі американських бібліотек) та перспективам упровадження їхнього досвіду у практику роботи вітчизняних наукових бібліотек (доповідь зав. відділу НБУВ, д-ра наук із соціальних комунікацій, старшого наукового співробітника **Т. Ю. Гранчак** «Віртуальна реальність» у науковій бібліотеці); ретельно проаналізували досвід підготовки фахівців із цифрової гуманітаристики на міжфакультетських магістерських програмах у Канаді та динаміку запровадження

таких програм в українських вишах (доповідь зав. кафедри бібліотекознавства та інформології Київського університету імені Бориса Грінченка, д-ра наук із соціальних комунікацій, старшого наукового співробітника **О. В. Воскобойнікової-Гузєвої** «Цифрова гуманітаристика в інформаційних проєктах та підготовці кадрів»). Активне обговорення оприлюднених виступів засвідчило високий рівень усвідомлення фахівцями викликів, які сьогодні стоять перед вітчизняною бібліотечною справою загалом і науковими бібліотеками зокрема. Вони змушують оперативно реагувати на будь-які зміни у попиті користувачів, постійно модифікувати бібліотечну продукцію й послуги з урахуванням нових запитів, розширювати ресурсну базу та технологічні можливості доступу до неї, пропонувати користувачеві нові форми й методи обслуговування.

У контексті диджиталізації суспільства учасники секційного засідання належну увагу приділили актуальним проблемам імплементації міжнародних стандартів у бібліотечну справу України. Так, директор Інституту бібліотекознавства НБУВ, кандидат історичних наук **О. М. Василенко** у доповіді «Упровадження міжнародних стандартів у бібліотечній справі України: основні тенденції та чинники впливу» ґрунтовно проаналізувала основні напрями імплементації міжнародних стандартів у бібліотечну справу України в умовах цифровізації, виокремила нормативно-правові, організаційно-управлінські, фінансові та інші чинники впливу на процес стандартизації, висловила низку пропозицій щодо його удосконалення. На думку доповідачки, в умовах цифровізації соціально-економічної діяльності країни, а також необхідності забезпечення формування інтегрованих інформаційних ресурсів державного, регіонального, відомчого рівнів, обміну електронними